

Xina, el final de l'era Deng

Deng Xiaoping va succeir el Gran Timoner de la pàtria comunista xinesa, Mao Zedong, ara fa vint anys. Si bé ha adreçat el país a les mars del capitalisme, el centralisme democràtic encara és un principi fonamental.

El rumor sobre la delicada salut de Deng Xiaoping s'ha enfortit darrerament.

EL TEMPS ofereix una visió de la seva tasca i del seu llegat.

Quin recurs popular millor per a enaltir la figura de Deng Xiaoping, el Petit Timoner que a tota màquina ha adreçat la Xina a les mars agitadaes del capitalisme, que un simple concurs, a l'estil dels que saturen impunement els mitjans de comunicació del món desenvolupat? Unes trenta mil pesetes de premi per a la persona que conegui amb més profunditat la "doctrina Deng". El *Diari econòmic*, un rotatiu de gran tirada, ha organitzat una "Competició sobre el pensament de Deng": quaranta-cinc preguntes sobre les teories, poc formulades però extensament practicades, al voltant del lema "enriquir-se és gloriós". La idea del *Diari econòmic* no és casual. Potser resulta grotesca la via frívola triada per divulgar el "denguisme", quan creix el rumor de la deteriorada salut del vell dirigent.

Els més íntims de Deng admeten la baixada de salut. Consideren el seu estat raonable, tenint en compte els noranta anys fets aquest estiu. Dificultats d'orella i de parla. En conseqüència, els dirigents acostats al patriarca pensen que la millor manera de fer-li fer un paper públic per sostenir el vigor de les reformes econòmiques és de difondre'n articles i transcripcions de discursos.

Amb uns patrons diferents dels del concurs del *Diari econòmic*, els responsables del Partit Comunista Xinès han muntat aquesta tardor una ofensiva de propaganda destinada a contrarestar els sectors discòls, tant de l'esquerra com de la dreta, val a dir: maoistes i liberal-burgesos. Els primers miren cap al passat, enyoren el poder absolut del Partit Comunista Xinès i la figura divina del president Mao. Els segons miren cap al futur amb incontinència per enderrocar els últims obstacles al capitalisme salvatge.

Uns centenars de persones, segons fonts oficials, van fer cua davant la llibreria de la seu central pequinesa de l'Agència Nova Xina, el 2 de novembre, per adquirir el que fins ara és l'última remesa de les obres seleccionades del patriarca Deng Xiaoping. Més de cent exemplars venuts en vint minuts. A Canton, al sud, esperaven vendre'n 50.000 exemplars.

Es tracta de dos volums revisats que abasten els períodes 1938-1965 i 1975-1982 i contenen divuit articles inèdits. Catorze reflecteixen més rigorosament, diu la presentació, el pensament de Deng durant la segona meitat dels 70 i els primers 80, és a dir, quan el patriarca va formular la recepta per a instaurar l'economia de mercat en un estat socialista i va advocar per l'obertura als països rics. Fórmula no alterada fins ara, igual que el postulat intocable de la legítima sobirania de la República Popular sobre el territori de Taiwan, que Deng ha imposat sempre com a condició a japonesos i nord-americans a l'hora de normalitzar relacions.

Els escrits de Deng surten en un moment crític per al futur de les reformes. Per a garantir-ne la continuïtat, Deng ha triat per hereu Jiang Zemin. Quan des d'Occident s'analitzaven, l'estiu del 1989, les eventuals conseqüències de l'esclafada de la Primavera de Pequín, durant el curs de les reformes econòmiques, Jiang s'enfilava a la secretaria del Partit, i a poc a poc s'afirmava en el poder com a president del país.

Fins ara Jiang ha estat un advocat defensor de la reforma econòmica, i fiscal de l'acusació en casos de dissidència política. Una combinació difícilment assumible a Occident, però perfectament en vigor a la Xina des de fa quinze anys.

Jiang busca la manera d'assegurar-se l'únic pilar que li falta per seure al tron del poder. Deng ha mogut les peces de la seva influència personal entre els generals de l'Exèrcit Popular d'Alliberament perquè sostinguin Jiang. És probablement l'últim suport que el patriarca havia de donar a l'hereu designat.

Emparant-se en les *Obres escollides* de Deng, Jiang i el primer ministre Li Peng s'imposen com a representants de la línia intermèdia en què conflueixen un control polític de ferro i una reforma econòmica moderada, però sostinguda. Aquests últims temps, el trànsit cap a l'economia de mercat ha tingut conseqüències socioeconòmiques que amenacen l'estabilitat del país: inflació pels núvols, escassetat de capital, corrupció, dèficit i destrucció del medi. Aquest panorama agitat ofereix arguments tant als nostàlgics del maoïsmo com a la gent àvida de liberalització.

Darrerament, diaris que representen el sentir dels maoïstes, com per exemple *A la recerca de la veritat*, no paren de publicar articles sobre la necessitat de mantenir una planificació centralitzada en un país socialista. En efecte, algunes de les causes de l'explosió inflacionista, sobretot a les ciutats, i de l'extensió de la corrupció, tenen molt a veure amb la cessió de la iniciativa i el control de Pequín a les províncies.

Des dels sectors liberals hi ha qui pretén que l'única via per a eliminar dificultats econòmiques conjunturals és una teràpia de xoc i el "capitalisme instantani". Ràpidament, l'Agència Nova Xina ha llançat un avís als economistes

Des dels sectors liberals hi ha qui pretén que l'única via per a eliminar dificultats econòmiques conjunturals és una teràpia de xoc i el "capitalisme instantani". La resposta als liberals ha anat en dues direccions: d'una banda, en la de refermar el control absolut del Banc de la Xina en política fiscal i de crèdit; d'una altra, en la d'acusar els dirigents de les províncies i els quadres locals d'entrebancar les reformes o d'utilitzar l'obertura en benefici i lucre personal, desviacions que exagereu encara més, segons Pequín, el fenomen de la inflació.

i quadres liberal-burguesos que reclamen més poder per a les administracions locals i les empreses. La nota oficial afirma que el Comitè Central del Partit ha actuat "amb la màxima diligència aprovant un seguit de mesures de control i d'ajustaments macroeconòmics en virtut dels quals es persegueix una certa dosi de recentralització".

Al costat de Jiang i de Li Peng, el vice-primier Zhu Rongji, màxim responsable de la política econòmica, alhora president del Banc de la Xina, ha vist com els intents fets fins ara de controlar la inflació eren inútils.

La resposta als liberals ha anat, a més, en dues direccions: d'una banda, en la de refermar el control absolut del Banc de la Xina en política fiscal i de crèdit; d'una altra, en la d'acusar els dirigents de les províncies i els quadres locals d'entrebancar les reformes o d'utilitzar l'obertura en benefici i lucre personal, desviacions que exagereu encara més, segons Pequín, el fenomen de la inflació.

Reforçar les files del partit. Els protegits del patriarca, Jiang i Li, no sols estan intranquils per la situació econòmica. Els angoixa una eventual pèrdua d'influència del Partit en la societat. És a dir, temen que un dels pilars fonamentals, potser l'únic veritablement bàsic del socialisme amb característiques xineses, el rol dirigent del partit, quedi ressagat en el ritme vertiginós que prenen els canvis d'aquesta última dècada del mil·lenni a la xina.

Els dirigents xinesos no poden recórrer simplement a les paraules de Deng per mantenir el curs de les reformes ni un assentiment general a l'ordre polític. Entre més consideracions, perquè Deng no s'ha distingit mai com un ideòleg brillant. No se li coneix cap més passió que la de jugar al bridge i, potser, d'una forma menys

declarada, la del gust del poder, que, de fet, no va poder assaborir fins als setanta anys.

Calen, doncs, paraules més plenes, més riques, més consistents que no pas les de Deng per a relançar el lideratge del partit en una població prioritàriament interessada a explotar fins a les últimes conseqüències el recent descobriment de l'economia de mercat.

Des de Pequín resulta cada cop més difícil d'imposar criteris generals als dirigents locals que, enduts per l'afany de negoci, troben camins alternatius sempre que topen amb prohibicions o impediments dels comissaris del Partit Comunista. Això perjudica seriosament els fonaments del PC Xinès —estructura de poder en què es basa "l'invent" de Deng—.

Una de les cites predilectes de Deng és la que resumeix el pragmatisme providencial de tota la seva carrera política: "No hi fa res que el gat sigui blanc o negre, si caça rates". No es pot dir que sigui una formulació que hagi de suscitar enveges entre els practicants de la teoria política, ni que una síntesi semblant determini amb gaire precisió la direcció que seguirà la República Popular de la Xina.

Ben altrament, més aviat estableix un marc tan ampli que es presta al *laissez-faire* econòmic, els límits de la qual són definits en la pràctica, però mai sobre paper. I si alguns analistes de la realitat xinesa afirmen que l'estructura contradictòria d'una "economia socialista de mercat" es manté ferma, les dificultats troben un paral·lelisme en el terreny polític.

La feblesa de la imatge de Deng, deguda a la seva retirada de la vida pública i a poca substància teòrica, crea una notable sensació de buidor política. Jiang i Li han recorregut, doncs, al reforçament del missatge d'unitat al voltant del Partit llançant una campanya patriòtica —un recurs inèdit en aquests últims quinze anys de reformes—.

Paral·lelament, el ple del Comitè Central del

L'Exèrcit Popular d'Alliberament manté intacta la força de la coerció que, juntament amb el poder del PC Xinès, estructura l'estat comunista. Deng ha mogut les peces de la seva influència personal entre els generals de l'exèrcit perquè sostinguin Jiang. És probablement l'últim suport que el patriarca havia de donar a l'hereu designat.

PC Xinès, tingut a final de setembre a Pequín sense gaire soroll, va acabar amb una crida al reforçament de l'estructura i de la influència del partit en la societat. Jiang Zemin va remarcar la vigència del concepte leninista de centralisme democràtic.

En clau xinesa, o almenys així és com Mao el va interpretar, el centralisme democràtic és l'obediència de la minoria a la majoria, de l'individu a l'organització, dels departaments inferiors als superiors, i del partit sencer al Zhongyang, el comitè central. A la Xina, el Zhongyang significa, en la pràctica, igual que en l'època de Mao, el comitè permanent del buró polític, del qual és mestre i senyor, ja en aquests moments, Jiang Zemin. En aquest últim ple del comitè central, Jiang hi va reforçar la presència de dirigents pertanyents al que se'n diu la "banda de Xanghai". Jiang, antic secretari del Partit i ex-batlle de la capital econòmica i financera de la Xina, es consolida, doncs, com el líder del que se'n diu grup de dirigents de la tercera generació. Però els analistes no li concedeixen més primacia sobre polítics com Li Peng, o els fills i filles de Deng, que la d'un *primus inter pares*.

Amb tot, el traspàs del timó sembla assegurat. Jiang espera pacientment la mort de Deng. Heteretà un país en progressió econòmica geomètrica, sotmès a un estricte immobilisme ideològic. Però serà senzill el recanvi de la segona generació per la tercera, sense sobresalts notables que desfacin l'estabilitat d'aquests últims quinze anys, Tiananmen a part? Quan la veu de Deng s'apagui per sempre, el Petit Timoner passarà a ocupar un lloc en la història, al costat del fundador de la pàtria comunista, Mao Zedong. El retrat d'aquest, el Gran Timoner, presència amb gest complagut, serà i immutable, des de la plaça de Tiananmen, la molt cosa que resta, de l'estat socialista que va instaurar, tant en l'estructura de poder del Partit com en la força de coerció de l'exèrcit.

Les comunes camperoles que Mao va implantar van desaparèixer, per obra de Deng, en benefici d'una més alta productivitat. En poc temps, les parades dels mercats van adquirir els colors dels excedents dels horts que els pagesos podien comercialitzar per compte propi. Els negocis i el desenvolupament van arrelar amb gran força en la terra verge i fèrtil de les províncies de la costa, especialment a les Zones Econòmiques Especials. Era un creixement sostingut, exponencial, emparat en l'estabilitat política, una situació veritablement nova en la Xina comunista. Més encara, la Xina de Mao, reclusa en si mateixa —probablement tant com la Xina imperial mil·lenària—, va veure a final dels 70 com se li obrien les portes i les finestres al món, perquè hi entrés aire fresc.

Seguint la mateixa metàfora, Deng va haver de lamentar després "l'entrada de microbis amb l'aire nou", microbis que havia generat un anhel

democratitzador ingenu, però decidit, entre estudiants i intel·lectuals, un anhel que el Partit Comunista no podia assumir i que va haver d'ofegar per les armes. Però la matança de Tiananmen no va fer sinó dissimular darrere un teló roig el primer acte d'una voluntat democratitzadora sentida per persones educades políticament, en molts casos, dins el partit. Qui diu que aquest teló no s'aixecarà algun dia, violentament o pausada, i posarà fi al monopoli del Partit? Podrà durar, com afirma Li Peng, el socialisme amb característiques xineses després de la mort de Deng?

Un passat poc conegut. És un fet conegut que el maoisme no va sobreviure gaire temps al seu creador –almenys en la seva integritat–. Hauria estat difícil. Quin maoisme haurien triat els dirigents xinesos, si no s'hagués emparat del poder Deng Xiaoping? El de l'entusiasme dels primers anys de la República Popular de la Xina? El del Gran Salt Endavant que va sacrificar milers de vides inútilment? El de la Revolució Cultural, una mena de *delirium tremens* que va destruir la intel·lectualitat i la cultura? El del culte a la personalitat del Gran Timoner? O potser, en el millor dels casos, el del dirigent que va donar al poble xinès l'orgull de pertànyer a un estat modern? Difícil és de respondre, encara ara, quan el *denguisme* ja toca a la fi, moltes de les incògnites plantejades pels trenta anys de poder absolut de Mao Zedong.

Un cop més, un llibre irromp amb força per il·luminar el passat recent de la Xina. Difícilment, a hores d'ara, les memòries publicades pel metge personal de Mao poden tenir en la societat xinesa la influència de volums com *El llibre vermell* o el *Diari de Lei Feng*. De fet, no representa cap aportació determinant, semblant a la que havien tingut als orígens de la Revolució Cultural les cites de Mao i la història del camioner Lei Feng, sinó un testimoni personal estimable. No hi ha grans novetats quant als obscurs episodis de la Revolució Cultural, en el gruixut volum de *La vida privada del president Mao* de Li Zhisui, responsable directe de la bona salut del líder durant vint-i-un anys.

Tot i les crítiques de manca de rigor, o les acusacions de llibre-venjança o d'afany de *bestsellerisme*, els analistes donen per bo el testimoni de Li Zhisui. Un fet és innegable, moltes fotografies de Li al costat de Mao provenen que, exageri o no, fou testimoni de primera línia de la manera com Mao va dirigir la Xina, del 1955 fins a la seva mort (1976).

El treball de comprovació dut a terme per l'editor corrobora les informacions del metge, que actualment viu als Estats Units on va arribar buscant tractament per a la seva dona. Li va entrar al servei de Mao, com explica ell mateix, per mitjà d'un germà seu, també metge, que era comunista. Reconeix que els primers temps

prop del Gran Timoner van ser d'admiració perquè havia alliberat la pàtria. Però dues dècades al costat d'un Mao cada cop més divinitzat van desdibuixar aquella imatge, que es va cobrir d'obscuritat i de fredor.

“Era una personalitat –afegeix Li– sense humanitat, incapaç d'estimar, de demostrar amistat o escalf”. El descriu com un solitari, però mai com una persona aïllada, ben al contrari, perfectament al dia: la informació és poder –una màxima que no pot encaixar millor en una política aliena a tot principi moral, com Li la defineix–.

Deng ha triat per hereu Jiang Zemin (foto), que fins ara ha estat un advocat defensor de la reforma econòmica, i fiscal de l'acusació en casos de dissidència política. Jiang, antic secretari del Partit i ex-batible de la capital econòmica i financera de la Xina, es consolida, doncs, com el líder del que se'n diu grup de dirigents de la tercera generació. Però els analistes no li concedeixen més primacia sobre polítics com Li Peng, o els fills i fills de Deng, que la d'un *primus inter pares*.

Més que Marx o Lenin, allò que Mao més s'estimava de llegir era la paraula de la Xina imperial. “Hem d'aprendre del passat per servir el present”, diu Li que Mao afirmava sovint. Havia llegit moltes vegades les sèries de les cròniques oficials que cada dinastia havia deixat sobre la que acabava de supplantar, i que cobreixen un llarg període de la història xinesa, del 221 aC al 1644.

Una se n'estimava particularment, per sorpresa de Li, que descobria a poc a poc la identificació que Mao feia d'ell mateix amb els emperadors. Sui Yangdi, al tron del 604 al 618, fou un emperador cruel, instal·lat en una opulència decadent. Un nombre incalculable de xinesos van morir en la construcció del Gran Canal ordenada per Sui Yangdi. Mao l'admirava com un gran unificador de la pàtria a través de la nova via d'aigua que establia un vincle entre els grans rius de la Xina, que van tots de ponent a llevant.

Així com les dinasties arribades al poder escrivien la versió manipulada de la història sota els detentors del tron anteriors, Mao buscava en el passat justificacions del seu poder absolut. Ningú no s'escapava, en la “cort imperial” de Zhongnanhai, de l'autoritat del líder més gran.

Ni tan sols Zhu Enlai, el primer ministre que Occident veia com la cara més accessible. Li qualifica Zhu Enlai d'esclau de Mao. I afirma que per a estar al costat del Gran Timoner, és a dir, per a poder-hi estar sempre i no caure de sobte en desgràcia, calia dir sí i amén a tots els seus desigs.

En l'exercici de l'autoritarisme i el caprici, Mao va perdre el coneixement del límit entre la fantasia i la realitat. Com el devien perdre, amb l'objectiu conscient d'adular-lo o inconscient d'adorar-lo, molts dels qui l'envoltaven. Un excel·lent exemple en són les noies que durant llargues temporades satisfien els desigs sexuals del líder. Li assegura que les noies consideraven un gran honor el fet d'haver estat elegides com a les seues companyes de llit. Mao va decidir, ja als setanta anys, que a més activitat sexual, més longevitat. Un cop més, una creença taoista de l'antiguitat justificava el comportament de Mao i el seu simple desig. Aleshores va començar a baixar cada cop més l'edat de les noies triades, sovint més d'una i de dues alhora, a compartir el llit amb el president Mao. Si hi havia una justificació filosòfica, no importava, en benefici del Gran Timoner, que fos vinculada a una religió.

Canibalisme. De la manipulació de la paraula, des de la llegenda o el text sagrat fins a l'article o el discurs, en poden derivar conseqüències pròpies d'un relat de terror. En la història recent de la Xina la realitat ha superat sovint la ficció i ha anat més enllà de tota imaginació, per perversa que pogués ser. "Menjar-se les classes enemigues", una consigna llançada pel Partit Comunista durant la Revolució Cultural, va tenir una macabra aplicació directa i literal, tal com dos ex-corresponsals de *The New York Times* asseguren en el seu llibre d'aparició recent, *Xina desperta*.

Revelen, sobre l'estudi de documents del PC

La matança de Tlananmen no va fer sinó dissimular darrere un teló roig el primer acte d'una voluntat democratitzadora sentida per persones educades políticament, en molts casos, dins el partit. Deng va de lamentar "l'entrada de microbis amb l'aire nou", microbis que havia generat un anhel democratitzador ingenu, però decidit, entre estudiants i intel·lectuals, un anhel que el Partit Comunista no podia assumir i que va haver d'ofegar per les armes.

Xinès, que el més gran episodi de canibalisme dels nostres dies es va escaure al sud de la Xina, sobretot durant el 1967. Cadàvers humans haurien penjat del sostre en alguns establiments estatals i hom n'hauria consumit la carn. Molts joves estudiants s'haurien donat a veritables festes macabres en què haurien desmembrat i cuinat professors i directors d'escola. Era una manera demencial de demostrar qui era més roig. I una prova física que el poble podia devorar els adversaris de la seva voluntat. Mao es va decidir finalment a cridar l'exèrcit per aturar els desastres provocats per les masses desfermades en un país en revolució permanent.

El balanç de morts, vint anys després, encara no s'ha pogut establir. *Xina desperta* tampoc no aporta sinó un nombre de víctimes aproximat, simplement indicatiu: centenars de milers. Aquesta és, amb tota seguretat, la dada clau, la peça que permetrà potser algun dia de resoldre el trencaclosques de la Xina de Mao. És a dir, el dia que les autoritats xineses fessin públiques les xifres de la devastadora Revolució Cultural, cancel·larien definitivament els últims residus de maoisme. Seria un signe de transparència, una situació nova en la qual, amb més intercanvi d'informació i opinions, perdria força de llei la paraula expressada pel màxim dirigent, sigui qui sigui després de Deng.

Però, de moment, Pequín manté una visió clàssica del centralisme democràtic i de la presa de decisions. De totes maneres, una porta oberta a les inversions estrangeres i al comerç –negocis que a l'Àsia es fan vint-i-quatre hores sobre vint-i-quatre– aporta un major flux d'informació. La tecnologia juga contra les autoritats de Pequín, les primeres interessades, en canvi, a desenvolupar a marxes forçades sectors com les telecomunicacions. Ja han llançat una campanya de caça de les antenes parabòliques, un aparell que els xinesos es fabriquen amb gran facilitat.

Podrà Confuci aturar l'omnipresència del satèl·lit? S'acaba de crear a Pequín l'Associació Internacional Confuciana –reuneix estudiosos de tres-cents trenta països– impulsada per les autoritats en un intent de recuperar un dels pilars principals de la cultura tradicional xinesa.

Quan l'autoritat del Partit perd energia i el país viu el risc de la desvertebració, conseqüència dels greus desequilibris econòmics i socials, Confuci recupera vigència. No debades la filosofia-religió confuciana va sostenir durant dos mil anys l'imperi sobre el fonament de la submissió i l'obediència.

És una història tancada a la influència externa. Tradició mil·lenària que Deng ha començat a posar en dubte només relativament, perquè a la Xina continua essent tan difícil de trobar paraules no manipulades per a explicar el passat com límits precisos per a preveure el futur.

Francesc Canals